

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel
VRN00 S 42 & 43

Datum van aanwijzing
30 januari 2015

Datering
Kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog

Object
Restant tankversperring

Complex
Onderdeel van monumentaal complex 531.890 Nieuwe
Hollandse Waterlinie – Fort bij Vuren

Inleiding
RESTANT TANKVERSERRING als onderdeel van een
accessverdediging in de noordelijke Waaldijk ten oosten
van het Fort bij Vuren. Het opwerpen van hindernissen
om het oprukken van vijandelijke troepen te
belemmeren of te vertragen kent een lange historie.
Belangrijke kunstmatige hindernissen waren van oudsher
onder meer grachten, waterlinies, omgehakte bomen en
onklaar gemaakte bruggen. Met de opkomst van
mechanische (zoals de stoomtrein) en gemotoriseerde
(pantservoertuigen en tank) voertuigen is nog
zwaarder materieel ingezet, waaronder de stalen en
(gewapend) betonnen versperring. Eén van de vanaf het
midden van de jaren '30 toegepaste systemen bestond
uit schuin rechtop geplaatste en gepunte, stalen (H-
)profielbalken, die niet alleen de doorgang voor zulke
voertuigen sterk bemoeilijkten, maar die daaraan
ook zware schade konden toebrengen. Dergelijke
hindernissen konden worden samengesteld uit één (Type
I) dan wel twee rijen (Type II) profielbalken. Na het
uitnemen van de deksels en het in sleuven aanbrengen
van schuin in het betonnen blok verankerde stalen H-
profielbalken (zogenoemde 'asperges') kon de voortgang
van voertuigen, waaronder tanks en pantservoertuigen
worden belemmerd. Tankhindernissen waren gewoonlijk
opgebouwd uit samenhangende stelsels van barrières,

Graaf Reinald Alliantie

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

waarin behalve water (waaronder vooral antitankgrachten) ook betonnen en stalen constructies (de echte tankversperringen) de voortgang vertraagden. Een andere bekende hindernis was de tetraëder - een verplaatsbaar driehoekig betonblok (ook wel een stalen constructie), dat groepsgewijze kon worden toegepast bij controleposten en bruggen. Het Nederlandse leger maakte aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog in de Nieuwe Hollandse Waterlinie onder meer gebruik van antitankgrachten en betonblokken met stalen profielbalken. Het aantal aangelegde tankversperringen in de Nieuwe Hollandse Waterlinie is niet bekend; rond het jaar 2000 waren er nog ongeveer 10 herkenbaar aanwezig, waarvan 1 compleet. In de volgende jaren zijn er enkele (opnieuw) aangetroffen, die ten dele aan dit aantal zijn toe te voegen. Binnen het complex Fort bij Vuren is een restant van een tankversperring Type II bewaard gebleven nabij de bocht in de Waaldijk ten oosten van het fort. Er bevinden zich bovendien enkele gewapend betonnen tetraëders in de wegberm. De versperring is omstreeks 2009 enigszins gerestaureerd.

Omschrijving

RESTANT TANKVERSPERRING, ongeveer 150 meter ten oosten van het Fort bij Vuren, die tussen de inundatiezone van de voorgelegen polders en de voor zwaar verkeer niet of nauwelijks toegankelijke noordelijke uiterwaard van de Waal in het wegdek op de Waaldijk was aangebracht. De versperring dateert van kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. De versperring bestaat uit een (met het talud mee) afgeschuind (gewapend) gietbetonnen blok waarin over de volle breedte van de weg twee rijen, rechthoekige, gietijzeren deksels voorkomen. Vanwege dijkwerken en latere asfaltering van het wegdek is een gedeelte thans niet zichtbaar. Een aantal iets verspreide tetraëders in de wegberm ten oosten van het fort verraadt de aanwezigheid van de versperring duidelijk.

Waardering

Het RESTANT TANKVERSPERRING ten oosten van het Fort bij Vuren is van algemeen belang vanwege:

- Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.
- Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1935-1940 dat een voorbeeld is van een rest van een speciaal ter verdediging tegen aanvalswagens en / of tanks aangelegde gewapend betonnen, gietijzeren en stalen versperring, die deel uitmaakte van een lineaire, verder uit een inundatiezone bestaande hindernis, in combinatie met enkele gewapend betonnen tetraëders.

- Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- Het onderdeel is zeldzaam geworden en redelijk representatief omdat de versperring in fysieke context herkenbaar is gebleven.

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

Waldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

- Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat zowel de betonnen massa, als een deel van de constructie en van de toepassingsmogelijkheden in situ, en enige bijbehorende tetraëders nog in de directe nabijheid waarneembaar en herkenbaar zijn.

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

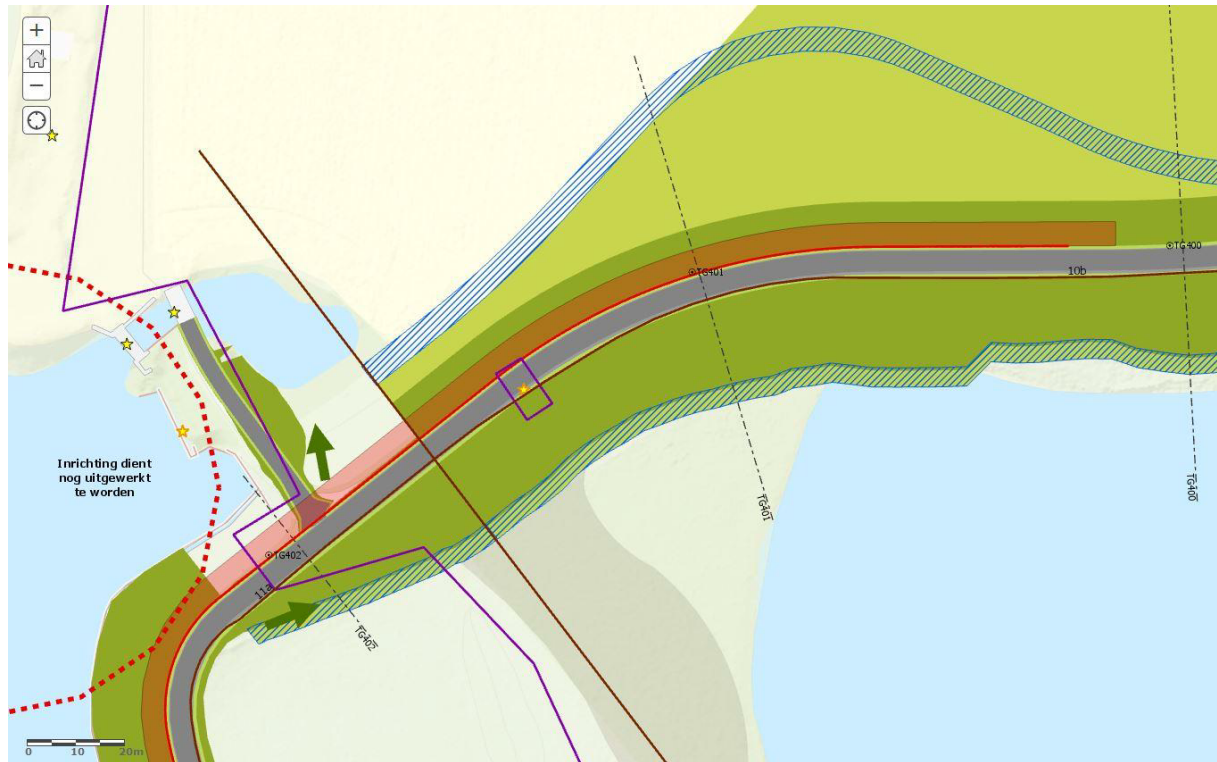
Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

Definitief Ontwerp t.b.v. Projectplan Waterwet

Ingreep

Ter hoogte van de tankversperring is sprake van een overgang van een binnenwaartse versterking (dijkvak 10b) naar een langsconstructie (dijkvak 11a). Ter hoogte van de tankversperring wordt een langsconstructie aangebracht aan de binnenzijde van de kruin.

Impact

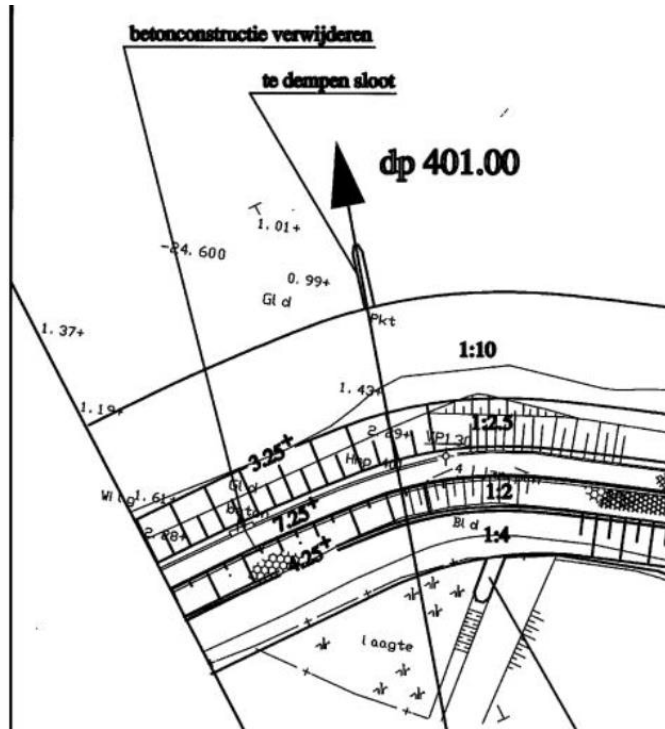
De tankversperring ligt in de dijk en is gedeeltelijk zichtbaar hoog in het buitentalud op de kruin van de voormalige dijk. De restanten van de tankversperring kunnen waarschijnlijk behouden blijven, aangezien de verwachting is dat er in het binnentalud van de dijk en aan de binnenzijde van de dijk onder het wegdek geen restanten meer aanwezig zijn. Deze zijn vermoedelijk verwijderd bij de dijkversterking in de jaren '90 van de 20 eeuw. Op de bestekstekening uit 1995 staat ter hoogte van de tankversperring "betonconstructie verwijderen". De contour van het monument strekt zich ook niet aan de binnenzijde van de dijk uit.

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

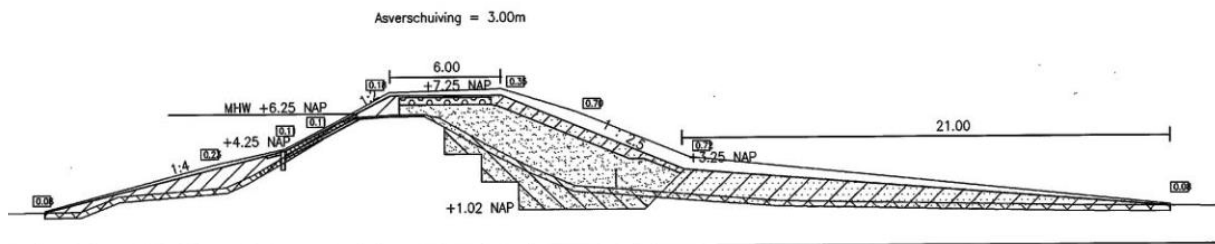
Waldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

Bestekstekening dijkversterking jaren '90 van de 20e eeuw (Bestek 95.73-85, tekening 6, uitsnede ter hoogte van tankversperring en dp 401)

Bestekstekening dijkversterking jaren '90 van de 20e eeuw (Bestek 95.73-85, tekening 21, profiel HM401-00)

Effectbeoordeling

Ten behoeve van de effectbeoordeling staan nog twee vragen open:

- In hoeverre zijn er in het dijklichaam nog restanten van de tankversperring aanwezig buiten de zichtbare delen (betonplaat en asperges)? Zijn delen van de tankversperring verwijderd bij de dijkversterking in de jaren 90?
- Hoe wordt de tankversperring ingepast in het uiteindelijk ontwerp?

Mitigerende maatregelen en advies

Aandachtspunten:

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

- Op 16 april 2019 is een e-mail verzonden aan Maurits van Putten van de RCE met de volgende vraag: “Op de toegezonden kaart staat alleen een kunstwerk aangeduid ten zuiden van de kruin van de dijk. Dat is het nog zichtbare deel van de tankversperring. Betekent dat inderdaad dat zich in het dijklichaam geen resten van de tankversperring meer bevinden? De begrenzing van het monumenten beslaat wel ook de kruin van de dijk.” Hierop is nog geen antwoord ontvangen.
- Op 6 januari 2020 is een e-mail verzonden aan Jeroen Bootsma van de RCE met de volgende vraag: “Het restant van de tankversperring (rijksmonument 531.901) ligt in de Waaldijk, ten oosten van het Fort bij Vuren. De monumentencontour omvat de kruin van de dijk (weg) en een deel van het buitentalud van de dijk. Op de overzichtskaart bij de redengevende omschrijving is ook het restant zelf in rood ingetekend. Er is echter alleen een rode lijn te zien op de overgang van de kruin naar het buitentalud. Op deze locatie is op dit moment nog een betonconstructie met enkele asperges zichtbaar. Dat doet vermoeden dat er geen resten van de tankversperring meer aanwezig zijn ter hoogte van de kruin, onder het wegdek. Maar is dat ook zo? Op de bestekstekening uit 1995 van de toenmalige dijkversterking is te zien dat de kruin van de dijk destijds is verhoogd en dat het binnendijkse talud deels is afgegraven en daarna verbreed. Ook is op de tekening ter hoogte van de tankversperring de tekst te lezen “betonconstructie verwijderen”. Het is lastig na te gaan in hoeverre dit daadwerkelijk is gebeurd. Voor de aankomende dijkversterking is nog niet precies duidelijk wat er op deze locatie gaat gebeuren. De mogelijkheid bestaat dat ter hoogte van deze locatie een damwand wordt geplaatst. In dat licht is het van belang te weten wat de omvang van de nog aanwezige restanten van de tankversperring is en waar deze zich bevinden. Is over de precieze omvang en ligging bij u meer bekend?” Hierop is nog geen antwoord ontvangen.
- Houdt de restanten van de tankversperring zichtbaar in het buitentalud.
- Maak de tankversperring zichtbaar in het wegdek.
- Plaats de tetraëders terug bij de tankversperring.
- Zie ook de Heritage Impact Assessment Nieuwe Hollandse Waterlinie (oktober 2018) en de oplegnotitie bij de HIA (januari 2020).